SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI BAHOLASH TIZIMLARINING ISHONCHLILIGI VA PSIXOLOGIK TA'SIRI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Pedagogika fakulteti
Pedagogika yo'nalishi 1-kurs talabalari
Mustafoyeva Rayxon Yusuf qizi
rayxonmustafoyeva111@gmail.com
Rahimova Sabrina Aziz qizi
sabrinarr200@gmail.com
Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti pedagogika kafedrasi o'qituvchisi
Kaldibekov Alibek Bolatbekovich
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-7594-8009
alipolatovich@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'limda sun'iy intellektning integratsiyasi yanada chuqurroq tahlil qilinadi va uning o'quvchilarning kognitiv, emotsional hamda ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri ko'rib chiqiladi. SI texnologiyalari o'quv jarayonini samarali qilishi mumkin bo'lsa-da, psixologik xavfsizlik bilan bog'liq muammolarni ham yuzaga keltiradi, masalan: texnologiyaga haddan tashqari bog'lanish, shaxslararo muloqotning kamayishi va akademik bosimning ortishi. Shuningdek, maqolada SI dan foydalanishda adolatlilik, shaffoflik va javobgarlik kabi axloqiy masalalar ham tahlil qilinadi. O'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida raqamli savodxonlikni rivojlantirish va etik qoidalarni ishlab chiqish zarurati alohida ta'kidlangan. Xulosa qilib aytganda, SI ta'limni tubdan o'zgartirish imkoniyatini beradi, ammo uning qo'llanilishi xavfsiz, inklyuziv va axloqiy jihatdan mas'uliyatli bo'lishi lozim.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, ta'lim texnologiyalari, psixologik xavfsizlik, axloqiy me'yorlar, raqamli ta'lim, adaptiv o'qitish, o'quvchi psixologiyasi, ma'lumotlar himoyasi, akademik halollik, pedagogika.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the integration of artificial intelligence (AI) in modern education and examines its impact on students' cognitive, emotional, and social development. While AI technologies can enhance the efficiency of the learning process, they also introduce psychological safety concerns, such as overreliance on technology, reduced interpersonal communication, and increased academic pressure.The article also analyzes ethical issues related to AI use, including fairness, transparency, and accountability. It emphasizes the necessity of developing digital literacy and ethical guidelines for both teachers and students. In conclusion, AI has the potential to fundamentally transform education, but its implementation must be safe, inclusive, and ethically responsible.

Keywords: Artificial intelligence, educational technologies, psychological safety, ethical standards, digital education, adaptive learning, student psychology, data protection, academic integrity, pedagogy.

Аннотация: В данной статье проводится более глубокий анализ интеграции искусственного интеллекта в современное образование, а также рассматривается его

влияние на когнитивное, эмоциональное и социальное развитие обучающихся. Хотя технологии искусственного интеллекта могут повысить эффективность учебного процесса, они также создают ряд проблем, связанных с психологической безопасностью, таких как чрезмерная зависимость от технологий, снижение уровня межличностного общения и рост академического давления. Кроме того, в статье анализируются этические вопросы использования искусственного интеллекта, включая справедливость, прозрачность и ответственность. Особое внимание уделяется необходимости развития цифровой грамотности среди преподавателей и обучающихся, а также разработке этических норм. В заключение отмечается, что искусственный интеллект обладает потенциалом коренного преобразования образования, однако его применение должно быть безопасным, инклюзивным и этически ответственным.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образовательные технологии, психологическая безопасность, этические нормы, цифровое образование, адаптивное обучение, психология обучающихся, защита данных, академическая честность, педагогика.

KIRISH

XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta’lim tizimini tubdan o‘zgartirmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining kirib kelishi an’anaviy o‘qitish usullarini modernizatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda SI asosida ishlovchi adaptiv o‘qitish tizimlari, virtual o‘qituvchilar, avtomatlashtirilgan baholash platformalari keng qo‘llanilmoqda. Sun’iy intellekt ta’lim jarayonini individuallashtirish imkonini beradi, ya’ni har bir o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishi va o‘zlashtirish tezligiga mos ravishda ta’lim tashkil etiladi. Bu esa ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, SI masofaviy ta’limni rivojlantirib, geografik cheklovlarni bartaraf etadi va ta’limga keng kirish imkonini yaratadi. Biroq, texnologiyalarning jadal kirib kelishi bilan bir qatorda muhim muammolar ham yuzaga chiqmoqda. [1]

ASOSIY QISM

Ta’lim faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki u shaxsni tarbiyalash, ijtimoiylashtirish va ma’naviy rivojlantirish jarayonidir. Sun’iy intellektning haddan tashqari qo‘llanilishi o‘quvchilarning psixologik holatiga, mustaqil fikrlashiga va ijtimoiy munosabatlariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli ta’lim tizimida SI dan foydalanishda psixologik xavfsizlikni ta’minlash va axloqiy me’yorlarga rioya qilish dolzarb masala hisoblanadi. Sun’iy intellektning ta’limdagi o‘rni va afzalliklari.

MUHOKAMA

Zamonaviy ta’limda sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining roli tobora ortib bormoqda. SI yordamida ishlab chiqilgan adaptiv o‘qitish tizimlari, virtual o‘qituvchilar va avtomatlashtirilgan baholash platformalari o‘quv jarayonini individual xususiyatlarga moslash imkonini beradi. Bu esa o‘quvchilarning o‘rganish sur’atini oshiradi, bilimlarni chuqurroq

[1]Rahmiddinovna, A. D. Sun’iy intellekt va insoniylik: ijtimoiy-psixologik aspektlar // *Psychology and Technology Journal*. – 2025. – B. 45–52.

egallashga yordam beradi va ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, SI masofaviy ta'limni rivojlantiradi, geografik cheklovlarni bartaraf etadi va ta'limga kengroq kirish imkoniyatini yaratadi. Biroq, sun'iy intellektning keng qo'llanilishi bir qator psixologik xavflarni ham keltirib chiqaradi. Avtomatlashtirilgan baholash va doimiy monitoring o'quvchilarda stress va tashvish holatini kuchaytiradi, xato qilishdan qo'rqish hissini yuzaga keltiradi. Shuningdek, tayyor javoblar va avtomatlashtirilgan yordamga haddan tashqari bog'lanish o'quvchilarning ichki motivatsiyasini pasaytirishi, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini zaiflashtirishi mumkin. O'quv jarayonida insonlararo muloqotning kamayishi esa ijtimoiy ko'nikmalarning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Sun'iy intellektning axloqiy jihatlari ham dolzarb masalalardan hisoblanadi. SI tizimlari katta hajmdagi shaxsiy ma'lumotlarni yig'adi va qayta ishlaydi, bu esa ma'lumotlar maxfiyligi va xavfsizligini ta'minlash zaruratini keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, noto'g'ri yoki noaniq ma'lumotlarga asoslangan algoritmlar adolatsiz natijalar chiqarishi mumkin, bu esa o'quvchilar o'rtasida diskriminatsiya va tengsiz baholash holatlariga olib keladi. Akademik halollik masalasi ham muhim: AI yordamida o'quvchilar tayyor javoblarni ishlatishi mumkin, bu esa mustaqil ishlarni kamaytiradi va plagiat xavfini oshiradi. Shuningdek, SI tizimlarida yuzaga keladigan xatoliklarga kim javobgar bo'lishi masalasi ham aniq belgilanmagan. Shu sababli pedagogik jarayonda SI dan foydalanish ehtiyotkorlik bilan amalga oshirilishi lozim. O'qituvchilar o'quvchilarning faolligini rag'batlantiruvchi va yo'naltiruvchi rolini saqlab qolishi kerak. O'quvchilar esa SI vositalaridan faqat yordamchi vosita sifatida foydalanib, tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishi lozim. Ta'lim muassasalari esa SI dan foydalanish bo'yicha aniq etik qoidalarni ishlab chiqishi, ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlashi va texnologiya bilan inson o'rtasida muvozanatni saqlashi zarur.[2]

XULOSA

Sun'iy intellekt ta'lim tizimida innovatsion va samarali vosita sifatida katta imkoniyatlarni ochadi. U o'quvchilarning o'rganish jarayonini individual xususiyatlariga moslashtirish, bilimlarni tezroq va samaraliroq egallash, masofaviy ta'limni rivojlantirish va inklyuziv ta'lim imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, SI pedagogik jarayonda o'qituvchilarga vaqtni tejash, ma'lumotlarni tahlil qilish va o'quvchilarning bilim darajasini doimiy monitoring qilish imkoniyatini beradi. Axloqiy nuqtai nazardan, SI tizimlarining ma'lumotlar xavfsizligi, shaffofligi va adolatliligi bo'yicha dolzarb masalalar mavjud. Shaxsiy ma'lumotlarning noto'g'ri ishlatilishi, algoritmik tarafkashlik va plagiat xavfi, shuningdek, SI tizimlaridagi xatoliklarga javobgarlikni aniq belgilash masalasi axloqiy talablarni ta'minlashni murakkablashtiradi. Shu sababli ta'lim muassasalari etik qoidalarni ishlab chiqishi, o'qituvchilar va o'quvchilarni raqamli savodxonlik bilan ta'minlashi va texnologiya bilan inson o'rtasida muvozanatni saqlashi zarur. SI ta'limning samarali va innovatsion vositasi bo'lishi mumkin, lekin uning foydali tomonlari va salbiy oqibatlari ehtiyotkorlik bilan muvozanatlashtirilishi lozim. SI pedagogik jarayonni qo'llab-quvvatlaydigan vosita sifatida ishlatilsa, o'quvchilarning bilimini oshirish, ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini

[2]Holmes, W. va boshq. *Artificial intelligence and education: A critical view through the lens of human rights, democracy and the rule of law*. – Strasbourg: Council of Europe, 2022. – 180 p.

rivojlantirish va inklyuziv ta’limni ta’minlash mumkin. Shu bilan birga, o‘qituvchi roli markaziy ahamiyatga ega bo‘lib, u o‘quvchilarni yo‘naltiruvchi, rag‘batlantiruvchi va etik mas’uliyatni saqlovchi sifatida faol qatnashishi lozim. Shunday qilib, ta’limda SI ning samarali va mas’uliyatli qo‘llanilishi – bu texnologik innovatsiya va insoniy qadriyatlarning uyg‘unlashuvi, o‘quvchilar psixologik xavfsizligini ta’minlash va axloqiy me’yorlarga rioya qilish bilan bog‘liq murakkab jarayon hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akgun, S., Greenhow, C. Artificial intelligence in education: Addressing ethical challenges in K–12 settings // *AI and Ethics*. – 2021. – P. 1–12.
2. Rahmiddinovna, A. D. Sun’iy intellekt va insoniylik: ijtimoiy-psixologik aspektlar // *Psychology and Technology Journal*. – 2025. – B. 45–52.
3. Maratovich, K. T. Ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish: afzalliklari va kamchiliklari // *CyberLeninka*. – 2026. – B. 1–8.
4. UNESCO. *Ta’lim va tadqiqotda generativ sun’iy intellektdan foydalanish*. – Parij: UNESCO, 2023. – 64 b.
5. Nguyen, A. va boshq. Ethical principles for artificial intelligence in education // *Education and Information Technologies*. – 2023. – P. 1–20.
6. Holmes, W. va boshq. *Artificial intelligence and education: A critical view through the lens of human rights, democracy and the rule of law*. – Strasbourg: Council of Europe, 2022. – 180 p.
7. Ivchenko, A. O. Ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan foydalanishning pedagogik-psixologik aspektlari // *ResearchGate*. – 2024. – B. 1–10.
8. Fu, Y. Navigating the ethical terrain of AI in education: A systematic review // *Computers and Education: Artificial Intelligence*. – 2024. – P. 100–115.
9. Abdullayev, A. Ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning afzalliklari // O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi materiallari. – Toshkent, 2023. – 25 b.
10. U.S. Department of Education. *Artificial intelligence and the future of teaching and learning*. – Washington, DC, 2023. – 72 p.